

УДК 378:373.3/5.091.12.011.3

DOI https://doi.org/10.32782/ART/2024-1-13

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Потапчук Тетяна Володимирівна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: 0000-0003-1680-6976

e-mail: tatvolod@ukr.net

У статті розглянуто роль мистецтва, зокрема хореографічного, у формуванні художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти. Підкреслено, що мистецтво впливає на свідомість людини, сприяючи формуванню ціннісного ставлення до моральних, естетичних та соціальних явищ. Через хореографію людина може перенестися в минуле, вивчати культури інших народів та набувати художньо-естетичний досвід. Увагу приділено вивченню хореографії для студентів як можливості розширення світогляду та розвитку культурного розуміння.

Зазначено, що духовні й функціональні потреби займають центральне місце в діяльності особистості, оскільки кожен вид мистецтва має свою власну унікальну структуру. Задоволення художньо-естетичних потреб можливе в різних сферах життєдіяльності, проте саме мистецтво є тією сферою, де ці потреби знаходять своє найповніше вираження.

Зосереджено увагу на тому, що для майбутніх педагогів хореографії особливо важливо розуміти і задовольняти художньо-естетичні потреби, оскільки це впливає на їхню професійну діяльність.

Хореографія як вид мистецтва вимагає не лише технічних навичок, а й глибокого естетичного розуміння. Майбутні педагоги хореографії повинні бути здатними не лише викладати техніку танцю, а й уміти формувати відчуття прекрасного, розвивати здатність до творчості та самовираження. Задоволення художньо-естетичних потреб через мистецтво сприяє гармонійному розвитку особистості. Хореографічне мистецтво відіграє важливу роль у формуванні естетичних цінностей та емоційного інтелекту, допомагає особистості краще розуміти світ і себе, сприяє духовному збагаченню та розвитку критичного мислення.

З'ясовано, що художньо-естетичні потреби є ключовими для професійної підготовки майбутніх педагогів хореографії. Вони впливають на якість викладання і на формування у студентів високих художньо-естетичних стандартів. Хореографічне мистецтво, забезпечує платформу для формування цих потреб, що є невід'ємною частиною гармонійного розвитку особистості.

Ключові слова: художньо-естетичні потреби, здобувачі вищої освіти, хореографічне мистецтво, майбутні педагоги, естетична культура.

FORMATION OF THE ARTISTIC AND AESTHETIC NEEDS OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES BY THE MEANS OF CHOREOGRAPHIC ART

Tetyana Potapchuk

Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University

The article examines the role of art, particularly choreographic art, in the formation of artistic and aesthetic needs of students of higher education. It is emphasized that art affects human consciousness, contributing to the formation of a valuable attitude to moral, aesthetic and social phenomena. Through choreography, a person can travel to the past, study the cultures of other peoples, and gain artistic and aesthetic experience. Important attention is paid to the study of choreography for students as an opportunity to expand the worldview and develop cultural understanding.

It is noted that spiritual and functional needs occupy a central place in the activity of an individual, as each art form has its own unique structure. The satisfaction of artistic and aesthetic needs is possible in various spheres of life, but art itself is the sphere where these needs find their fullest expression.

Attention is focused on the fact that it is especially important for future teachers of choreography to understand and satisfy artistic and aesthetic needs, as this affects their professional activity.

Choreography as an art form requires not only technical skills, but also a deep aesthetic understanding. Future teachers of choreography should be able not only to teach dance technique, but also to be able to form a sense of beauty, develop their ability to creativity and self-expression. Satisfying artistic and aes-

thetic needs through art contributes to the harmonious development of the individual. Choreographic art plays an important role in the formation of aesthetic values and emotional intelligence, helps an individual to better understand the world and himself, contributes to spiritual enrichment and the development of critical thinking.

It was found that artistic and aesthetic needs are key to the professional training of future choreography teachers. They influence the quality of teaching and the formation of high artistic and aesthetic standards among students. Choreographic art provides a platform for the formation of these needs, which is an integral part of the harmonious development of the individual.

Key words: *artistic and aesthetic needs, students of higher education, choreographic art, future teachers, aesthetic culture.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції у сфері освіти акцентують на всебічному та гармонійному розвитку молодого покоління. Особлива увага приділяється залученню студентів до художньо-естетичних ідеалів, цінностей та творчої діяльності. Формування художньо-естетичної культури серед студентської молоді розглядається як ключовий аспект виховання творчих, самодостатніх та культурно освічених здобувачів вищої освіти.

Центральною проблемою сучасної естетики є розуміння естетичного як такого, його природи та функції у житті особистості. Ця проблема залишається актуальною через складність і багатоаспектність прояву художньо-естетичної діяльності людини у різних сферах суспільства.

Розкриття проблеми художньо-естетичних потреб вимагає розуміння сутності потреби особистості, яка є важливим аспектом її духовного життя та самореалізації. Також важливо дослідити художньо-естетичні потреби здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва, оскільки вони є ключовими у формуванні художньо-естетичних уявлень та цінностей студентів.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес учених до проблеми формування художньо-естетичних потреб особистості. У сучасній науковій теорії та практиці для комплексного вивчення цієї проблеми використовуються праці у галузях філософії, психології, гуманітарних дисциплін, естетичної освіти та виховання художньо-естетичних потреб студентської молоді. Теоретичним підґрунтям у вивченні музично-педагогічних, художньо-естетичних і мистецьких цінностей стали праці А. Козир, Л. Кондрацької, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Щолокової, дослідження культури життєтворчості особистості (Н. Богданова), естетичного потенціалу культури та мистецтва (О. Олексюк, Г. Шевченко, П. Шафер), потреб, художньо-естетичних потреб (Л. Коган, М. Овсянников, К. Платонов, С. Рашидова та ін.). На естетичному розвитку здобувачів вищої освіти засобами хореографії акцентовано увагу в методичних працях Т. Баришнікової, Л. Бондаренко, Г. Березової та ін., де розкрито естетико-виховне значення мистецтва танцю, яке полягає у розвитку художнього смаку, емоційності, творчості під час утілення хореографічних образів.

Мета статті – розглянути теоретичні аспекти проблеми формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Недостатній розвиток емоційної сфери у сучасній молоді має небезпечні наслідки, які впливають на їхній культурний рівень, художні смаки та ідеали. Однак для успішної творчості необхідно не лише емоційне, а й творче ставлення до життя, креативний підхід до виконання завдань. Наприклад, створення будь-якого твору потребує матеріалу, проте без потреби цього матеріалу не виникає стимулу до створення. Також мистецтво привертає аудиторію, яка розуміє й насолоджується красою, тому творчість орієнтує на задоволення власних потреб, які змінюються у процесі їх задоволення.

Результати досліджень свідчать, що інтерес до людських потреб не є випадковим, оскільки визначення природи цих потреб і їхніх тенденцій визначає розвиток багатьох галузей матеріальної та духовної культури суспільства. Художньо-естетичні потреби мають велике значення для майбутніх педагогів хореографії як у ієрархії художньо-естетичних потреб, так і у їхній безпосередній фаховій підготовці. Проблеми, пов'язані з художньо-естетичними потребами, привертали увагу відомих філософів та психологів, які розглядали естетичну потребу як креативну діяльність, що спонукало до розвитку інтересів, творчих дій, розширення кругозору і формування моральних, духовних та естетичних норм (Вишневецька, 2000).

У всій різноманітності мистецтва духовні й функціональні потреби займають центральне місце в діяльності особистості, оскільки кожен вид мистецтва має свій власний унікальний бік структури художньо-естетичної потреби. Задоволення художньо-естетичних потреб можливе в різних сферах життєдіяльності, проте саме мистецтво є сферою, де вони найповніше виражені.

Кожен вид мистецтва: музика, танець, живопис, література, театр, кіно та ін. пропонує унікальні можливості для вираження духовних та емоційних потреб, розширення світогляду та сприяння особистісному зростанню (Олексюк, 2017). Отже, мистецтво виступає не лише як засіб самовираження, а й як потужний канал для задо-

волення душевних потреб і відкриття нових горизонтів у світі естетики та краси.

Учені визначають потреби як внутрішнє прагнення, що спонукає особистість до сприйняття прекрасного та може приносити радість, задоволення і захват через художньо-перцептивний процес. Проте важливо розуміти, що рівень художньо-естетичної потреби може значно відрізнятись у кожної особистості. У одних вона може обмежуватись лише сприйняттям сюжету або конфлікту, тоді як у інших – виходити на рівень ідейно-художнього змісту та спрямовуватись на задум автора і його художню виразність (Барвіна, 2016).

Зокрема, естетична потреба є одним із ключових компонентів естетичної культури здобувача вищої освіти, що охоплює всі сфери особистісної діяльності. Згідно з С. Рашидовою (2017), естетична культура визначає рівень творчого потенціалу та насиченість емоційно-чуттєвого переживання і духовної насолоди в усіх сферах життєдіяльності. Вона визначає естетичну мотивацію, яка є необхідною для правильного усвідомлення та оцінки загальної перспективи особистісного розвитку.

Під поняттям «естетична культура» вчені розуміють складну якість цілісної особистості, спрямовану на гармонізацію всіх боків життєдіяльності людини та її взаємовідносин із навколишнім середовищем. Духовно-естетична культура є необхідною умовою життєдіяльності особистості. Важливими духовними якостями особистості видатний педагог уважав естетичне сприйняття як чуттєве розуміння оточуючого світу, здатність пізнавати його розумом і серцем, естетичну оцінку різноманітних явищ та процесів порівняно з естетичним ідеалом, естетичні почуття, уявлення і судження як результат такої оцінки, що й становлять серцевину естетичної культури вихованців (Олексюк, 2017).

Отже, розглянувши лише деякі з тлумачень естетичної культури, вважаємо за необхідне виділити основні положення, що характеризують його сутність. По-перше, це процес цілеспрямованої дії. По-друге, це формування здатності сприймати і бачити красу в мистецтві й житті, оцінювати її. По-третє, завдання естетичного виховання – формування естетичних смаків, ідеалів та потреб особи. І, нарешті, по-четверте, – розвиток здібності до самостійної творчості та створення прекрасного (Шевченко, 2018).

Значна когорта науковців відзначає, що термін «естетична культура» тісно пов'язаний із поняттям «естетичне виховання». Так, естетичне виховання – це: вплив на розвиток особистості всієї навколишньої дійсності, її естетичної значущості для людини; залучення людини до художньої культури; спеціальна система заходів у структурі художнього життя суспільства, спрямованих

на поширення знань про мистецтво, на розвиток художньої самодіяльності тощо (Рашидова, 2017; Шевченко, 2018).

Слід розрізняти та розуміти такі типи інформації, як естетична та художня потреби, хоча вони дуже пов'язані. Естетична проявляє красу, прекрасне в мистецтві, викликає почуття задоволеності, радості, натхнення і є властивою лише творам мистецтва, а от художня інформація проявляє своєрідні характеристики, такі як ідея твору, художні образи, художні засоби.

Художня потреба – це внутрішнє прагнення особистості до сприйняття, творення та вираження художнього. Вона включає у себе бажання розуміти, насолоджуватись та взаємодіяти з мистецтвом у різних його формах, таких як музика, живопис, література, театр, кіно та ін. Художня потреба може виявлятися у бажанні сприймати твори мистецтва, шукати нові враження, а також у самовираженні через творчість незалежно від того, на якому рівні вона проявляється: у хобі, професійній діяльності або освітньому процесі. Художня потреба є важливим складником естетичного розвитку особистості та сприяє збагаченню її духовного світу.

Отже, сутність художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва полягає у танцювально-руховій активності студента, у ході якої набуваються й удосконалюються не лише спеціальні хореографічні здібності (еластичність м'язів і суглобів, пластичність та краса рухів, легкість стрибків тощо), а й формуються вміння відтворювати, інтерпретувати, створювати різноманітні за видами та жанрами танцювальні твори. У процесі їх виконання у здобувачів виховуються естетичні смаки, художнє мислення, естетичне ставлення до мистецтва, формуються естетична культура, естетичне сприйняття світу, накопичуються художньо-естетичні знання, розвиваються естетичні почуття та ін. (Барвіна, 2016).

З огляду на це, формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва спрямовано на формування естетично-ціннісного ставлення до танцювального мистецтва, розвиток загальних здібностей (загальні розумові здібності, пам'ять, увага, почуття та ін.), художньо-образного мислення та уяви, стимулювання творчого потенціалу особистості, виховання потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку студентів, а також здатність сприймати, інтерпретувати та оцінювати твори хореографічного мистецтва (висловлювати особисте ставлення до них, аргументуючи свої думки).

Завдяки танцям студенти здобувають основи естетичного виховання, у них формується потреба

готовності відчувати та творити красу, звичка оцінювати явища і факти естетики, її основні категорії, розвивати стійкий інтерес до мистецтва, розуміти його роль у духовному збагаченні людини. Танцюючи, вони отримують чіткі уявлення про художні цінності, створені світовою культурою, у них виховуються стійкі критерії та емоційно-естетичне ставлення до мистецтва, поглиблюється здатність активної перетворюючої діяльності з унесенням елементів краси в усі сфери життя (Терешко, 2016).

Для виховання естетичних смаків та потреб слід ретельно відбирати та застосовувати естетично забарвлені, емоційно-сміслові, лексично-різноманітні рухи. Систематизація сучасних елементів за стильовими напрямками з подальшим розробленням методики навчання сприятиме формуванню у здобувачів оціночних здібностей та художньо-естетичних інтересів, духовно-емоційного, цілісного ставлення до танцювального мистецтва.

Для коригування здобутих вмінь здобувачів вищої освіти у галузі сучасної хореографії уважимо корисним застосовувати на заняттях аудіовізуальні засоби навчання, які стимулюють студентів до найбільш продуктивної виконавської роботи. Упровадження цієї форми роботи створює передумови для більш активного виявлення внутрішніх відчуттів та емоцій студентів, спонукає їх до продуктивної творчості, підвищує власну гідність та вчить їх критично оцінювати власну творчу діяльність (Вишневецька, 2000). Наприклад, під час вивчення нового танцювального матеріалу та його відпрацювання пропонується записувати роботу здобувачів на відеокамеру з подальшим переглядом і аналізом відеоматеріалів. Спільний аналіз помилок, коректні зауваження викладача та самостійний пошук студентами своїх недоліків у виконанні різноманітних елементів сприятимуть

продуктивній праці на заняттях із хореографії, заохоченню здобувачів до плідної освітньої діяльності, розвитку в них умінь художньо оцінювати себе та інших.

Використання означених форм роботи навчить здобувачів вищої освіти отримувати естетичну насолоду від хореографічної діяльності, формуватиме їхню самодостатність, яка є одним зі складників соціалізації студентів та виступає чинником їхньої творчої активності.

Висновки. Отже, художньо-естетична потреба, що вплетена в структурні компоненти художньо-естетичної культури здобувача вищої освіти засобами хореографічного мистецтва, є необхідним складником у всіх сферах його діяльності. Хочемо відзначити, що ця культура не лише визначає рівень творчого потенціалу, а й впливає на насиченість емоційно-чуттєвого переживання та духовної насолоди в усіх аспектах життя. Вона є ключовим стимулом, що мотивує до відкриття нових горизонтів творчості та поглиблення розуміння краси й гармонії у хореографічному мистецтві. Таким чином, художньо-естетична потреба є важливим фундаментом, на якому будується творча й професійна самореалізація здобувача вищої освіти засобами хореографії.

У подальшому дослідженні слід звернути увагу на важливість художньо-естетичної освіти як засобу формування та розвитку естетичних уподобань і компетентностей здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва. Такий підхід дасть змогу більш повно розкрити сутність художнього та естетичного у формуванні особистості засобами хореографічного мистецтва, у процесі якого студенти вчать володіти своїми емоціями і почуттями, розвивати естетично-культурний та творчий потенціал, формувати художньо-естетичні потреби.

Література:

- Вишневецька М.В. (2000). Естетичні потреби у фаховій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва: теоретичний аспект проблеми. *Музичне мистецтво в освіті логічному дискурсі*, 5, 43–48.
- Олексюк О.М. (2017). Педагогіка розуміння в духовному розвитку особистості засобами мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми»*, м. Київ, 24 травня 2017 р. Ч. 1. Сєвєродонецьк: СНУ ім. В. Даля, 3(78), 378.
- Барвіна Н.О. (2016). Художньо-естетична потреба як духовна домінанта сучасної вищої освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5, 38–52. http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2016_5_7.
- Рашидова С.М. (2017). Роль естетичної культури у формуванні особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2 (77), 232–238.
- Олексюк О.М. (2017). Педагогіка розуміння в духовному розвитку особистості засобами мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми»*, м. Київ, 24 травня 2017 р. Ч. 1. Сєвєродонецьк: СНУ ім. В. Даля, 3(78), 378.
- Шевченко Г.П. (2018). Художньо-естетична вихованість як ознака культурної особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6 (87), 196–210.
- Терешко Н.В. Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ 19 травня 2016 р. / упоряд. В.С. Нечитайло. Київ: КНУКіМ, 209–214.

References:

- Vy`shnevez`ka M.V. (2000). Estety`chni potreby` u faxovij diyal`nosti majbutn`ogo vchy`telya muzy`chnogo my`stecztva: teorety`chny`j aspekt problemy` [Aesthetic needs in the professional activity of the future music teacher: the theoretical aspect of the problem]. *Muzy`chne my`stecztvo v osvito logichnomu dy`skursi*. #5, S.43–48 [in Ukrainian].
- Oleksyuk O.M. (2017). Pedagogika rozuminnya v duxovnomu rozvy`tku osoby`stosti zasobamy` my`stecztva [Pedagogy of understanding in the spiritual development of the personality by means of art]. *Duxovnist` osoby`stosti: metodologiya, teoriya i prakty`ka: zbirny`k naukovy`x pracz` / Za materiala– my` VIII Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi «Formuvannya duxovnoyi bezpeky` osoby`stos– ti v umovax s`ogodennya: vy`kly`ky` i problemy`»* (24 travnya 2017 roku, m. Ky`yiv). Ch.1 / Gol. redaktor G.P. Shevchenko, 2017. Vy`p. 3(78). Syevyerodonecz`k: vy`d-vo SNU im. V. Dalya. 378 s. [in Ukrainian].
- Barvina N.O. (2016). Xudozhn`o-estety`chna potreba yak duxovna dominanta suchasnoyi vy`shhoyi osvity` [Artistic and aesthetic need as a spiritual dominant of modern higher education]. *Duxovnist` osoby`stosti: metodologiya, teoriya i prakty`ka*, Vy`p. 5. S. 38–52. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ domtp_2016_5_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2016_5_7) [in Ukrainian].
- Rashy`dova S.M. (2017). Rol` estety`chnoyi kul`tury` u formuvanni osoby`stosti [The role of aesthetic culture in personality formation]. *Duxovnist` osoby`stosti: metodologiya, teoriya i prakty`ka*. Vy`p. 2 (77). C. 232–238 [in Ukrainian].
- Oleksyuk O.M. (2017). Pedagogika rozuminnya v duxovnomu rozvy`tku osoby`stosti zasobamy` my`stecztva [Pedagogy of understanding in the spiritual development of the personality by means of art]. *Duxovnist` osoby`stosti: metodologiya, teoriya i prakty`ka: zbirny`k naukovy`x pracz` / Za materiala– my` VIII Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi «Formuvannya duxovnoyi bezpeky` osoby`stos– ti v umovax s`ogodennya: vy`kly`ky` i problemy`»* (24 travnya 2017 roku, m. Ky`yiv). Ch.1 / Gol. redaktor G.P. Shevchenko, Vy`p. 3(78). Syevyerodonecz`k: vy`d-vo SNU im. V. Dalya. 378 s. [in Ukrainian].
- Shevchenko G.P. (2018). Xudozhn`o-estety`chna vy`xovanist` yak oznaka kul`turnoyi osoby`stosti [Artistic and aesthetic upbringing as a sign of a cultural personality]. *Duxovnist` osoby`stosti : metodologiya, teoriya i prakty`ka : zb. nauk. pracz`*, Vy`p. 6 (87). C. 196–210 [in Ukrainian].
- Tereshenko N.V. (2016). Osobly`vosti roboty` xoreografa v suchasnomu sociokul`turnomu prostori [Peculiarities of the choreographer's work in the modern socio-cultural space]: Materialy` I Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi (m. Ky`yiv 19 travnya 2016 r.). / Uporyad. V.S. Nechy`tajlo. K. : KNUKiM. S. 209–214 [in Ukrainian].